

Møte for lukkede dører, Stortinget 18. juli 1907

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 18. juli 1907 kl. 20.40.

Præsident: C. Berner.

Forhandlingerne gjenoptages for lukkede døre.

Efter forslag af præsidenten besluttetes enstemmig:
Regjeringens medlemmer gives adgang til mødet.

Til behandling forelaa

Sag nr. 3.

Indstilling fra konstitutionskomiteen angaaende kgl. proposition om samtykke til aftale med Sverige om fælles undersøgelse af forskjellige forhold vedrørende de svenske flytlappers renbeitning i Tromsø og Nordlands amter samt om bevilgning til en kongelig kommission til at foretage saadan undersøgelse (indst. S. LV).

Statsraad Aarrestad: Jeg har forlangt ordet for at optage den kongelige proposition, og jeg vil faa lov til at ledsage det med nogle faa bemærkninger. Komiteens indstilling gaar ud paa at Stortinget samtykker i, at kongen træffer aftale med Sverige overensstemmende med forslagene af 19de januar og 6te februar 1907 om fælles undersøgelse af forskjellige forhold vedrørende de svenske flytlappers renbeitning i Tromsø og Nordlands amter, dog saaledes, at den i forslagernes forudsætninger angivne betingelse, at bestemmelsen i Karlstadoverenskomsten om at indflytningsterminen, 15de juni, suspenderes, ikke antages. Det er en selvfølge, at hvis denne indstilling blir vedtaget, saa er det jevngodt med et afslag. Begge landes regjeringer er jo kommet overens om at foreslaa en saadan overenskomst, vi er blevne enige om grundlaget for disse fællesundersøgelser, og overenskomsten er jo ogsaa for omtrent et halvt aar siden vedtagen af den svenske rigsdag. Under disse omstændigheder at komme med et afslag her fra Norge vil naturligvis sige, at da bliver der overhovedet ikke nogen saadan fælles undersøgelse. Jeg synes, at det kunde være lige saa godt, om det havde været sagt ligefrem i indstillingen. Spørsmålet bliver da, om der fra norsk standpunkt seet kan være nogen betænkelighed i at lade den af regjeringen foreslaaede overenskomst gaa overstyr. Jeg skal foreløbig ikke hefte mig ved, hvad indtryk det vilde gjøre i Sverige; men jeg vil dog faa lov til at bemerke, at det maa se rart ud, at man i Norge har forhalet afgjørelsen 1/2 aar, særlig naar man erindrer, at fra Sveriges side havde man et alternativ til, og det var voldgift, og denne voldgift tænkte Sverige endog at kunne opnaa saa betids, at der skulde kunne foreligge et resultat inden 1ste mai næste aar. Det troede de ialfald, at de skulde kunnet opnaa, hvis de havde valgt voldgiftsveien, faar jeg kalde det, istedenfor at træffe

aftale med Norge om saadanne fællesundersøgelser. Men som sagt, jeg skal foreløbig ikke hefte mig ved det. Det er klart, at det i Sverige vilde blive gjenstand for noksaa sterk misbilligelse. Men vil det være af vigtighed for Norge, at de paatænkte fællesundersøgelser kommer istand? Da maa jeg faa lov til at pege paa, at der af Karlstadoverenskomsten opstaar en del spørgsmaal, som ganske naturlig vil kræve eller maa kræve fællesundersøgelser og forhandlinger med Sverige. I artikel 1 staar det, at begge riger forpligter sig til "vedblivende at taale, at hvert riges flytlapper i den udstrækning, som fra gammel tid af har fundet sted, nyder de rettigheder i det andet land, som omhandles i 1ste kodicil til grænsetraktaten af 7/18 oktober 1751." Her opstaar straks det spørgsmaal, om udstrækningen af det, som har fundet sted. Her reiser sig først spørgsmaalet om, hvad det "fra gammel tid har fundet sted" vil sige rent territorialt seet, udstrækningen i territorial henseende. Dette spørgsmaal gjælder nærmest øerne i Tromsø stift. Tidligere, paa Lappekodicillens tid i 1751 var det vistnok ikke tilfældet, at lapperne med sine ren kom til øerne. Men i de sidste 40-50-60 aar er forholdet blevet dette, at lapperne med sine ren ogsaa kommer til øerne. Det er et spørgsmaal, om man fra norsk side behøver at taale dette. Der er jo her tale om en servitut, som bliver lagt paa landet for al fremtid. Det maa da ligge nær at komme til enighed om, hvor langt denne servitut strækker sig, om den f.ex. ogsaa gaar til øerne. Her er opfatningen vistnok forskjellig paa den svenske og den norske side af Kjølen. Dernæst er det udstrækningen i tid. Tidligere kom Lapperne senere til Norge med sine ren; men i de sidste 40-50 aar er de kommet tidligere, allerede fra 1ste mai. Dette sidste staar vistnok i forbindelse med, at de har begyndt at føre renen over til øerne. Det gjør nemlig, at man maa flytte tidligere. Denne flytning har Lapperne i den sidste tid foretaget saa tidlig, at kalvningen ikke skulde foregaa, før de er kommet til sine sommerpladse, og efter hvad der er meddelt, bl.a. i en skrivelse fra amtmanden deroppe ser det ud som det foregaa paa den maade, at de lapper, som skal længst ud mod kysten, til øerne, med sine ren, begynder at flytte først, og de, som skal have sine sommerpladse nærmest grænsen, flytter efter, de kommer sidst. Tilbagereisen foregaa omtrent i samme orden, saaledes at de, som er nærmest grænsen, flytter først tilbage, og de, som har holdt til ude paa øerne, flytter sidst. Dette, at de har begyndt at tage øerne i besiddelse som sommerbeitepladse, har medført dette: en tidligere indflytning om vaaren og en senere udflytning om høsten. For Norge maa selvfølgelig det krav blive reist, at "fra gammel tid" virkelig skal gjælde den ældre tid, kodicillens tid. Men fra svensk side vil det vistnok blive gjort gjældende, at det er allerede hævdet hvad der er passeret i de sidste 40-50-60 aar. Her kunde der være grund til at ønske fællesundersøgelser af den art, at de kan kontrolleres baade fra norsk og svensk

side, saa at resultatet kan blive godkjendt af begge, og her haster det visselig med at faa dette undersøgt saa snart som mulig, fordi at jo længere tid der gaar, desto mere af hævde vil der blive i dette forhold. Saa har vi i Karlstadoverenskomsten, artikel 2 punkt 2 en bestemmelse om, at Lapperne, naar de flytter fra det ene land til det andet, ikke har lov til at føre med sig ren, som tilhører fastboende eller aktieselskaber. Her kommer straks det spørgsmaal, hvorledes dette skal kunne kontrolleres, hvorledes man kan faa saadanne legitimationer fra det ene land til det andet, at der her ikke opstaar misbrug. Endvidere har man i artikel 2 punkt 3 en bestemmelse om, at naar usædvanlige veirforhold gjør det nødvendigt, skal en tidligere flytning end 15de juni kunne finde sted. Her opstaar det spørgsmaal: Hvem skal afgjøre det, paa hvilken maade skal det afgjøres, saa der bliver en hurtig og grei afgjørelse? Her synes det at ligge meget nær at tænke paa fællesundersøgelser og forhandlinger og f.eks. paa opnævnelse af en nævnd, som kan dømme i disse tilfælde. Ligeoverfor begge disse spørgsmaal vil der ogsaa kunne blive tale om effektive straffebestemmelser. Disse her berørte forhold er jo af stor betydning for Norge, specielt naar man tænker paa, at her gjælder det tyngsler, som Norge efter overenskomsten er forpligtet til at finde sig i for alle tider, og det maa derfor fremstille sig som en i høi grad ønskelig ting, at udstrækningen af denne tyngsel saavel i territorial henseende som i tid kan blive nøiagtigst mulig fastsat, og da synes det at ligge meget nær at tænke paa fælles undersøgelser og forhandlinger, ialfald at forsøge paa, om man paa denne maade kunde komme til et resultat. Dette har ogsaa gjort, at man i landbrugsdepartementet allerede i 1905 og 1908 har havt dette spørgsmaal oppe om at søge at faa saadanne forhandlinger indledet med Sverige. Men saa kom der en henvendelse fra Sverige, hvori man henstillede, om Norge var villig til at gaa med paa fælles undersøgelser om, hvorvidt og i hvilken udstrækning det maatte kunne lade sig gjøre at foretage lempninger i Karlstadoverenskomsten specielt med hensyn til 15de juni-terminen, altsaa terminen for flytningen. Ved besvarelsen af denne henvendelse fandt landbrugsdepartementet at maatte tage hensyn til følgende omstændigheder: Efter Karlstadoverenskomstens artikel 2 punkt 3 kan Sverige forlange spørgsmaalet om, hvorvidt nogen lempning i 15de juni-terminen er nødvendig, forelagt en voldgiftsret.

Det heder i punkt 3: "Svenske Lapper maa ikke uden vedkommende grundeiers eller brugers samtykke flytte med sine ren til Norge før den 15de juni, medmindre usedvanlige veirforhold nødvendigggjør tidligere flytning. Sverige har dog ret til paa egen bekostning at henskyde til afgjørelse af en voldgiftsret, sammensat som nedenfor i artikel 4 nævnt, spørgsmaalet, om og i hvilken udstrækning det maatte være nødvendigt for svenske Lapper, selv om ikke usedvanlige veirforhold foreligger, at foretage flytningen til Norge før den 15de juni, i hvilket

tilfælde voldgiftsrettens afgjørelse bliver at tage tilfølge. Flytning maa dog i intet tilfælde ske før 1ste mai."

Fra svensk side var det meningen at kræve voldgift straks, hvis ikke Norge gik med paa fælles undersøgelser, idet, som jeg allerede har sagt, tanken fra svensk side var, at man muligens kunde faa denne voldgiftsavgjørelse saa betids, at den kunde foreligge inden 1ste mai 1908.

Fra norsk side vilde der naturligvis blive nedlagt protest imod, at man henskjød til voldgift dette spørgsmaal, forinden endnu konventionen, forsaavidt dette punkt angik, var traadt i kraft. Men det er vel neppe at antage, at Norge vilde blive hørt med denne protest; i hvert fald maatte dette spørgsmaal igjen blive forelagt for voldgift; det vilde ikke Norge have kunnet modsætte sig.

Fra svensk side er det nemlig fremholdt, at denne 15de-juni-termin er kommet ind i Karlstadoverenskomsten ved en overrumpling - de bruger simpelthen det udtryk - de er blevet narret, og de siger, at 15. juni-terminen er jevngodt med grænsespærring. De siger, det er simpelthen en livsbetingelse for lapperne, at de faar anledning til at komme over grænsen før den 15de juni. Dette vilde de selvfølgelig med stor styrke fremholde, i tilfælde denne sag kom frem for en voldgiftsdomstol, og der vilde det rimeligvis ikke nytte, som jeg allerede har sagt, om Norge vilde protestere og sige: først maa denne overenskomst træde i kraft, saa at vi kan vinde nogen erfaring. Svenskerne har nemlig indsamlet en hel del materiale, som skal vise, at en tidligere indflytning er nødvendigt for dem.

Hvis man gaar ud fra, at svenskerne vilde faa medhold i dette, og hvis man endvidere gaar ud fra, at sagen vil blive undergivet voldgift, saa bliver spørgsmaalet: hvorledes er udsigterne for de norske interesser? Det maa erindres, at det, som skal være gjenstand for voldgiftsavgjørelsen, er dette, om og i hvilken udstrækning det er nødvendigt for svenske lapper at komme indover grænsen før 15. juni. Besvarelsen af dette spørgsmaal vil i væsentlig grad være afhængig af, hvilke oplysninger der forelægges eller kan forelægges voldgiftsretten om de forskjellige forhold og omstændigheder i Sverige. Der er sagt, at svenskerne har sit materiale færdigt. De har jo haft en lappekommision i virksomhed, og de mener jo selv, at dette betydelige materiale skal være sligt, at de kan være omtrent sikre paa, at de vil faa voldgiftsrettens medhold.

Fra norsk side matte der ligeoverfor en saadan voldgiftsret blive spurgt, om ikke Sverige har beitesmarker nok selv, saa at det skulde være unødvendigt for dem at komme med sine ren indover Norges grænse før den 15de juni. Hvis dette spørgsmaal skulde blive besvaret benegtende, saa opstaar der et spørgsmaal til, som her kunde have adskillig betydning: om ikke Sverige ved opdyrkning, ved at flytte odlingsgrænsen længere og længere ind fra Den botniske bugt, ved dermed i

forbindelse staaende lovgivning og andre foranstaltninger kan have forværret tilstanden for lapperne, saaledes at dette er aarsagen til, at det nu er nødvendigt for dem at komme over grænsen tidligere end før.

Forat man skulde have haab om, at udfaldet af en voldgiftsret skulde gaa i den retning, som vi her i Norge mener er den rigtige, vilde der kræves undersøgelse af de svenske renbeiter og af lappernes forhold i sin helhed. Der vilde kræves afhørelse af vidner; der vilde kræves terrænbefaring i noksaa stor udstrækning. Der kunde endogsaa være spørgsmaal om at lade norske sagkyndige befare forskjellige beitestrækninger i Sverige og vurdere dem, saadanne lappetrakter, beitestrakter, som fra norsk side kunde antages maatte være beiter, som endnu ikke var tilstrækkelig udnyttede. Der kunde endog blive spørgsmaal om en anden fordeling af beiterne mellem de forskjellige lappebyer. Det, som der fra norsk side kunde blive spørgsmaal om, er med ét ord dette, om der kunde føres uimodsigeligt og bindende bevis for, at de svenske lappeforhold og beitesanordninger kunde reguleres paa en saadan maade, at en tidligere indflytning til Norge end 15de juni kunde siges at være nødvendig. Men et saadant bevismateriale har vi ikke her i landet - ikke fortiden, og - hvad der er værre - det forekommer mig, at det neppe heller vil kunne skaffes tilveie uden med samtykke og medvirkning fra svensk side. Disse oplysninger maatte nemlig i stor udstrækning indhentes fra Sverige selv; de maatte søges i Sverige. Uden saadanne bevisligheder, som jeg her kortelig har omhandlet, maa det vel befrygtes, at en voldgiftskjendelse optaget nu vilde komme til at gaa Norge imod, og da staar det udtrykkelig i Karlstadoverenskomsten, at en saadan kjendelse skal blive at tage til følge. Den vil da være gjældende for al fremtid. Det vil altsaa sees, at det at indlade denne sag til voldgiftsafgjørelse for tiden, det er for Norge og norske interesser at løbe en noksaa stor risiko, en ganske betydelig risiko. Man risikerer intet mindre end at faa det, man har opnaaet i Karlstadoverenskomsten med hensyn til indflytningsterminen, underkjendt og da at faa dette som en tyngsel paa de landsdele for al fremtid. Her synes der derfor at maatte være et tilfælde, hvor fællesundersøgelser maa være i høi grad ønskelige netop fra norsk standpunkt.

Der er ogsaa andre spørgsmaal, som det maatte kunne gaa an at faa taget med ind i disse fællesundersøgelser, naar de først kommer istand. Jeg skal i saa henseende bare henvise til det, som jeg før ganske kortelig har omhandlet: spørgsmaalet om udstrækningen i territorial henseende og spørgsmaalet om udstrækningen i tid. Det gjælder specielt altsaa øerne i Tromsø amt. Der kunde kanske reises det spørgsmaal, om der fra norsk side overhovedet under nogen omstændighed kan blive tale om at gaa med paa lempninger i denne 15de juni-termin, d.v.s. hvis man ikke er nødt til det; da maa man selvfølgelig bøie sig. Og selvfølgelig mener jeg, at uden vederlag vil

der ikke kunne blive tale om fra norsk side at tænke paa nogen lempning i denne 15de juni-termin; for 15de juni-terminen byder Norge og norske forhold en ganske betragtelig fordel. Dens værdi vil kanske allerbedst kunne maales, naar man ser, hvilken vegt svenskerne lægger paa den. Naar altsaa svenskerne anfører, at en saadan termin fastsat vil være det samme som en grænsespærring, saa vil det skjønnes, at dette er et forhold, som fra svensk side tillægges overordentlig stor vegt. Og fra vor side maa det rimeligvis tillægges en tilsvarende vegt. Det gjælder 1 1/2 maaned af den tid, hvori der beites her i landet, d.v.s. 1/3 af den tid, hvori renbeitningen foregaar her i Norge. At opgive terminen eller gaa med paa lempninger af væsentlig betydning i den uden vederlag kunde der derfor selvfølgelig ikke blive tale om fra norsk side; men der kunde kanske være spørgsmaal om lempninger mod vederlag. Jeg tænker her specielt paa ét forhold. Det har været antydnet, at det muligens kunde være af ikke liden betydning for de svenske lapper, om de fik anledning til at komme med sine ren ind over grænsen - ind paa høifjeldet - komme ind før 15de juni og opholde sig der en tid, dog saaledes, at de ikke kommer ned til bebyggede strøg. Hvis det forholder sig saa, og hvis man til vederlag for den lempning - altsaa at tillade, at renen kommer ind over grænsen paa høifjeldet paa forsommeren - kunde opnaa at faa anerkjendt fra svensk side, at øerne var fritaget for beitning, did maatte de overhovedet ikke komme, den norske opfatning anerkjendt altsaa, saa mener jeg, at der nok kunde være spørgsmaal om en saadan lempning. Jeg skal faa lov til at citere en udtalelse i en skrivelse fra amtmanden i Tromsø amt om dette; jeg skal bare tage et ganske kort brudstykke af en længere fremstilling, som amtmanden har sendt departementet efter opfordring. Efterat have udviklet, hvorledes forholdene er, siger han:

"Som erstatning for, at øerne fritages for beitning, kunde der antagelig blive spørgsmaal om nogen modifikation i Karlstadforligets tidsbestemmelse.

Jeg udtalte ovenfor", siger han, "at der ikke bør blive tale om at samtykke i nogen tidligere termin end 15de juni for ankomsten til sommerpladsene. Dermed er ikke sagt, at det skulde være absolut nødvendigt at fastholde den samme termin for adgangen til at overskride rigsgrænsen. Tvertimod kan der her efter min opfatning være nogen anledning til at vise imødekommenhed.

Fra svensk side vil der antagelig blive lagt megen vegt paa, at lapperne kan faa tilladelse til at komme over grænsen inden 15de juni. Jeg slutter mig dertil af de udtalelser fra samme hold, som jeg har hørt eller læst, nemlig at Karlstadforligets terminer er ensbetydende med grænsespærring. Thi naar det erindres, at lapperne fra gammel tid ikke har pleiet og endnu fremdeles ikke i almindelighed pleier at komme til sine sommerpladse før over midten af juni, kan hin udtalelse alene forklares paa den maade, at lapperne finder det nødvendigt før denne

termin at kunne faa adgang til de nærmest grænsen liggende fjeldstrækninger. Hvad grunden hertil er, skal jeg ikke inklade mig paa. Lokalkjendte mænd vil vide, at disse fjeldvidder - ialfald i amtets søndre halvdel - er usedvanlig tidlig snebare og at renmosen derfor, omend ikke i nogen overflod tilstede, er let at faa fat paa, ligesom ogsaa at græsvæksten begynder merkelig tidlig. Hvorom alting er, har jeg den tro, at lapperne fra gammel tid har brugt at overskride grænsen for at benytte de nærmest denne liggende beitesmarker en rum tid, forinden de har flyttet ud til sine sommeropholdssteder.

Og fra norsk side kan jeg ikke indse, at der skulde være nogen særlig betænkelighed ved at indrømme lapperne tilladelse til fremdeles at fortsætte hermed. De øde og golde vidder, som det her gjælder, kan visselig aldrig faa nogen betydning for det norske jordbrug, og naar der blev optrukket en bestemt demarkationslinie, der ikke tillades overskredet før 15de juni, maatte lapperne kunne benytte disse beiter i nogen tid om vaaren (f.ex. fra 1ste eller 15de mai), uden at det var til nogen gene for de fastboende.

Min mening er altsaa kort og godt den, at Karlstadforliget forsaavidt maa kunne modificeres, at det tillades lapperne at flytte med sine ren ind i landet allerede den 1ste mai, naar de indtil den 15de juni holder sig paa grænsefjeldene inden en linje, som nærmere maatte blive bestemt. Kunde man saa til gjengjæld opnaa, at øerne bliver fritaget for renbeite, vilde denne ændring i forliget ganske sikkert være til fordel for amtet, og jeg tviler ikke paa, at den vilde blive hilset med glæde af dets befolkning. Jeg kan i denne forbindelse ikke undlade at nævne, at der fra enkelte hold inden amtet er fremkommet udtalelser om, at Karlstadforligets tidsbestemmelse vil gjøre rentrafikken mere generende for den fastboende befolkning, end den hidtil har været. Det kan neppe betviles, at disse udtalelser hidrører fra amtets indlandsbygder, og at de tviler paa den forudsætning at flytningen til øerne kommer til at fortsætte og at foregaa efter de samme veie som nu. Under denne forudsætning tror ogsaa jeg, at gjennemgangsbygderne vil blive værre farne, end de nu er. Men kan man faa stanset flytningen til øerne, bliver forholdet selvfølgelig et ganske andet. Og selv om dette ikke skulde lykkes, er der to ting, som her maa tages i betragtning, for det første, at hvad indlandsdistrikterne ved den senere indflytning vil tabe, det og mere end det vil øerne vinde, og for det andet, at lapperne rimeligvis vil komme til delvis at omlægge sine veie, saaledes at udsigterne til kollisioner med bumændene bliver mindre." Den tanke, som amtmanden her er inde paa, at der nemlig skulde kunne være tale om en saadan modifikation i Karlstadoverenskomstens 15de juni-termin, at det f.ex. tillades lapperne at komme over grænsen før den tid, naar de opholdt sig indtil 15de juni oppe paa grænsefjeldene, det er en tanke, som vi ogsaa i departementet har været

inde paa, og som gjorde, at vi mente, at der her kunde være tale om virkelige forhandlinger paa dette omraade, idet vi har gaaet ud fra, at den fordel, som det i tilfælde vilde være at faa en udtrykkelig bestemmelse om, at paa øerne eller til øerne vil de ikke komme, vilde mere end opveie den mulige ulempe, som der kunde være fra norsk standpunkt ved at maatte finde sig i, at disse lappedrifter græssede oppe paa høifjeldet.

For departementet var der endnu et hensyn, som vi ikke kunde undlade at tage med i betragtning. 15de juni-terminen gjælder under ingen omstændighed længer end 10 aar, til udgangen af 1917. Da skal tiden for indflytningen ifølge Karlstadoverenskomsten, hvis ikke tidligere paa anden maade dette spørgsmaal er afgjort, f.ex. ved voldgift, fastsættes, efter hvad der har fundet sted fra gammel tid. Jeg henviser til artikel 1 og 2, og i artikel 3 staar det, at i betimelig tid forud - det vil altsaa rimeligvis her sige flere aar forud - skal forhandlinger herom optages mellem rigerne. Da kunde det synes, som det kunde være ligesaa godt, ialfald naar man ser sagen fra norsk standpunkt, at optage disse forhandlinger strax. Thi, som jeg har paavist, der er ganske væsentlige norske interesser, som gjør det ønskeligt, at disse spørgsmaal saa snart som mulig kunde finde sin udredning og sin løsning. Og saa kan der selvfølgelig ikke sees bort fra, at for Norge maa det være en fordel, at dette krav om undersøgelse og forhandling kommer fra Sverige, idet Norge selvfølgelig da har lettere for at kunne stille sine betingelser, end hvis det var Norge, som kom til Sverige for at forlange undersøgelser, og som jeg har paavist, det maatte vi i ethvert fald have gjort om ikke lang tid.

Endelig vil jeg faa lov til ogsaa at pege paa, at et afslag - jeg har allerede nævnt det før, paa denne henvendelse fra Sverige vilde have resulteret i, at Sverige strax havde forlangt voldgift. Dette kan det ikke nytte at bestride, og da maatte under enhver omstændighed fælles undersøgelser, mener jeg, være at foretrække fremfor med en eneste gang at appellere denne sag ind for en voldgiftsret. Ved fælles undersøgelser forud for voldgiftsretten maa chancen for Norge være ganske betydelig større, end om vi med engang kom til voldgiftsretten uden at have nogen saadanne fælles undersøgelser at fremlægge, saa at om resultatet af disse fælles undersøgelser, i tilfælde af at de kommer istand, skulde blive dette, at sagen alligevel maatte ind for voldgiftsretten - og jeg er meget tilbøielig til at tro, at saa vil blive tilfældet - saa mener jeg, at vi har da tilveiebragt et grundlag, som kan forelægges denne voldgiftsret, og dette grundlag vil jeg haabe maatte kunne være af den art, at Norges synsmaader og Norges interesser her skulde kunne gaa seirende ud af denne kamp for voldgiftsretten. I forbigaaende skal jeg ogsaa faa lov til at bemærke, at et afslag paa en saadan henvendelse fra svensk side om fælles undersøgelser og forsøg paa opgjør i

mindelighed sandsynligvis i tilfælde af, at sagen kommer for voldgiftsretten, vilde gjøre et mindre gunstigt indtryk paa voldgiftsretten - altsaa ikke være til Norges fordel.

Af disse grunde, som jeg her ganske kortelig har forsøgt at fremstille, fandt landbrugsdepartementet at maatte tilraade overenskomst med Sverige om saadanne fælles undersøgelser. Men selvfølgelig var det departementets og regjeringens forudsætning, at det maatte ske paa et saadant grundlag, at det kunde være fordelagtigt for de norske interesser og de norske synsmaader, og det mener jeg, at de norske forhandlere har opnaaet i det grundlag, som er fremlagt her i propositionen for Stortinget. Jeg skal faa lov til ganske kortelig at pege paa disse punkter og hvad derved er opnaaet med hensyn til de norske krav. Post 1 lyder saa, at der skal undersøges, "om og i hvilken udstrækning det maatte være nødvendigt for svenske lapper at foretage flytning til Tromsø amt før den 15de juni; under denne undersøgelse indgaar spørgsmaalet om, hvorvidt en muligens for tiden raadende nødvendighed for indflytning før den 15de juni kan helt eller delvis fjernes ved hensigtsmæssige foranstaltninger fra svensk side, som ikke medfører krænkelse af lapperens ret og velfærd, særlig med hensyn til deres rendrift;". Dette er helt og holdent et norsk krav paa undersøgelser, som er imødekommet. Det, som skal gjøres til gjenstand for undersøgelser efter denne post, er for det første, om der overhovedet er nogen nødvendighed for tiden for at komme ind til Norge før 15de juni, og dernæst, skal det, om det skulde kunne konstateres, at en saadan nødvendighed var der, undersøges, om ikke dette muligens kan fjernes ved foranstaltninger fra svensk side, saaledes som jeg allerede tidligere har nævnt, f.ex. ved en anden udnyttelse af de beitestrækninger, som de for tiden har, og her vil altsaa de norske kommissærer være med og deltage i disse undersøgelser paa selve de strækninger, som det her gjælder. I punkt 2 heder det, at det skal undersøges, "i hvilken udstrækning de svenske lappers renbeitning i Tromsø amt har fundet sted fra gammel tid af saavel som i nyere tid;" - Her har vi igjen dette spørgsmaal, som vi fra norsk side saa ofte har havt oppe, hvorvidt vi er pligtige til at finde os i at lapperne med sine ren kommer saa langt ud mod vest f.ex., ud mod øerne, som det i den sidste tid har været tilfældet - om dette har fundet sted fra gammel tid af saavel som i nyere tid altsaa. - "herunder søges bragt paa det rene tiden for lapperens flytninger vaar og høst," - Det er bragt paa det rene, at de flytter tidligere om vaaren nu, end de har gjort før, og at de flytter senere ud, end de har gjort før. Dette skal ogsaa søges bragt paa det rene. - "for overgangen over rigsgrænsen, samt for deres ankomst til og flytning fra opholdsstederne; endvidere i hvilke trakter nævnte lappers rener har pleiet at beite;" - Dette er ogsaa et norsk krav. Post 3 er saalydende: "aarsagerne

til mulig stedfundne forandringer med hensyn til tid, sted og renantal af de svenske lappers renbeitning i Tromsø amt; herunder indgaar en historisk udredning af, hvorvidt bebyggelsen og jordbrugets udvikling, særlig i Norrbottens län, og mulig dermed sammenhængende lovgivning og andre foranstaltninger fra det offentliges side i tidernes løb har medvirket til en udvidelse af de svenske lappers renbeitning i Tromsø amt;". Svenskerne skal være med paa og deltage i undersøgelsen af dette forhold. Her gaar man lige løs paa det spørgsmaal, hvorvidt forholdene har forandret sig til ugunst for Norge i den senere tid, og hvorvidt dette skyldes foranstaltninger fra svensk side. Det er klart, at det i tilfælde af en voldgift vil være af den allerstørste betydning at have fælles undersøgelse eller resultater angaaende disse 3 poste at bygge paa og fremlægge for voldgiftsretten. Saa kommer som post 4 en undersøgelse af, "hvilke foranstaltninger der kan træffes, sigtende til forebyggelse af skade for de fastboende og flytlapperne" - ogsaa et overmaade vigtigt spørgsmaal for de distrikter, hvorigjennem disse rendrifter gaar. - "Herunder indgaar undersøgelse af, hvorvidt der i betragtning af natur- og beitesforholdene lader sig træffe en ordning, hvorved flytlapperens ren i kortere eller længere tid, i større eller mindre antal, kan holdes samlede i de norske fjeldtrakter, der støder til rigsgrænsen, uden at komme til bebyggede egne;". - Altsaa netop det samme, som amtmand Strøm henpegede paa i den skrivelse, jeg har citeret. Post 5: "hvorledes der kan øves kontrol med, at fastboendes ren ikke medfølger ved indflytningen til Norge;" - selvfølgelig ogsaa et norsk krav. Post 6: "muligheden af at træffe foranstaltninger mod misbrug af den i forannævnte konvention hjemlede adgang til indflytning før den 15de juni under usedvanlige veirforhold;" - ogsaa et norsk krav. Endvidere post 7: "hvorledes paalidelige opgaver kan tilveiebringes over antallet af de ren, flytlapperne vil føre med sig, samt over, hvem der eier disse;" - ogsaa et norsk krav, som bl.a. er af overmaade stor betydning, naar der er spørgsmaal om erstatning for den skade, som de har forvoldt. Post 8: "ethvert spørgsmaal, vedrørende flytlapperens renbeitning, om hvis undersøgelse kommissærerne enes." Jeg mener, at naar man ser paa denne overenskomst her, saa maa man faa et ganske sterkt indtryk af, at det er væsentlige indrømmelser til de norske krav, som her er kommet frem.

Saa er der det, som er indrømmelsen til Sverige til gjengjæld for de indrømmelser, som her er gjort fra Sverige til de norske krav, og det er da væsentlig den, at medens disse fælles undersøgelser paagaar, skal den gjældende lappelov fremdeles vedblive at være gjældende midlertidig i høist 4 aar. Men ogsaa her er der noget, som vi fra norsk side maa betragte som en imødekommelse til os, og det er, at Sverige heller ikke da skal kunne forlange voldgift før tidligst i 1909, og afbrydelse af disse forhandlinger skal ikke noget land kunne gjøre uden

efter fælles overenskomst før 1909. Endvidere er det bestemt, at den 10-aars periode, som herved sættes ud disse 3-4 aar, den skal bare flyttes fremover. Den kan flyttes fremover 2 aar eller 4 aar; men den samme 10-aars periode, som er sikret os, skal fremdeles staa.

Som sagt, den væsentligste indrømmelse til de svenske krav er dette, at den 15de juni-termin i den tid, undersøgelserne pagaar, skal suspenderes. Det var et krav, som Sverige ikke vilde give slip paa. Hvis man ikke vilde gaa med paa dette, saa var der ikke tale om nogen fællesundersøgelse; uden en saadan dispensation i disse 3-4 aar var der overhovedet ikke tale om at kunne faa en saadan fællesundersøgele sat igang.

Nu, ved bedømmelsen af, hvorvidt dette er et for stort offer fra norsk side for at opnaa disse fordele, som jeg mener, overenskomsten iøvrigt byder, vil jeg bede om, at man vil tage i betragtning følgende fire punkter: 1. At Sverige, som jeg ovenfor har anført, havde ret til at kræve voldgift, og at det i tilfælde vilde gjøre det straks. 2. At voldgiftrettens afgjørelse maatte befrygtes at ville gaa i Sveriges favør, om vi ikke kunde sikre os bevisligheder til fremlæggelse for voldgiftsretten, som vi endnu ikke har. 3. Endvidere at disse bevisligheder alene kan erholdes i Sverige og med Sveriges samtykke og medvirkning, og 4. at Sveriges medvirkning ikke kan erholdes paa anden maade end ved at vedtage overenskomsten, som den foreligger, og altsaa for en 3-4 aar gaa med paa at dispensere fra 15de juni-terminen. Hvis man har disse ting for øie, kan jeg ikke se det anderledes, end at da kan der ikke med de norske interesser for øie være tale om at afslaa den overenskomst, som her foreligger. Det forekommer mig, at der vilde være altfor stor risiko forbundet med dette. Man kan nemlig derved risikere, at 15de juni-terminen enten slet ikke kommer til at træde ikraft, det vil sige, hvis man fik voldgiftskjendelse før 1ste mai 1908 og den gik i Sveriges favør, saa vilde overhovedet denne termin aldrig træde ikraft, eller om der gik et par aar, en to - tre aar og Sverige skulde faa en kjendelse, som gik Norge imod, saa vilde man overhovedet aldrig opnaa den fordel ved 15de juni i Karlstadoverenskomsten, saa det forekommer mig, at hvad der skal sættes op herimod, er altfor meget, risikoen er altfor stor.

Jeg vil sluttelig faa udtale det haab, at hvis - som jeg haaber - denne overenskomst vinder Stortingets bifald, at det da maa kunne lykkes at faa de norske interesser, de norske krav saaledes underbygget ved de planlagte undersøgelser, at vi med fuld tryghed kan imødesee ogsaa en voldgiftsafgjørelse i tilfælde af, at ikke en for Norge fordelagtig overenskomst kan fremgaa som resultat af de fælles undersøgelser. Jeg vil altsaa optage den kongelige proposition.

Præsidenten: Da hr. statsraaden nu har optaget den kongelige proposition, finder jeg at burde referere

indstillingens post 1 og den tilsvarende post i den kongelige proposition; for det er paa det punkt, at dissensen finder sted. Komiteens flertal indstiller under post I:

"Stortinget samtykker i, at kongen træffer aftale med Sverige overensstemmende med forslagene af 19de januar og 6te februar 1907 om fælles undersøgelse af forskjellige forhold vedrørende de svenske flytlappers renbeitning i Tromsø og Nordlands amter, dog saaledes, at den i forslagernes forudsætninger angivne betingelse, at bestemmelsen i Karlstadoverenskomsten om at indflytningsterminen, 15de juni, suspenderes, ikke antages."

I modsætning hertil lyder den kongelige propositions første post saaledes:

"Stortinget samtykker i, at kongen træffer aftale med Sverige overensstemmende med forslagene af 19de januar og 6te februar 1907 om fælles undersøgelse af forskjellige forhold vedrørende de svenske flytlappers renbeitning i Tromsø og Nordlands amter - med de til forslagene knyttede forudsætninger."

Grivi (komiteens ordfører): Statsraaden begyndte med at beklage, at denne sag var forhalet; vi havde faaet propositionen her i midten af mars maaned. Ja, jeg vil for mit vedkommende fri mig fra denne forhaling. Jeg er rent tilfældig blevet ordfører i denne sag. Jeg blev det for to dage siden, da indstillingen skulde underskrives, idet det viste sig, at den, som var valgt til ordfører, nemlig formanden i komiteen, hr. præsident Berner, blev i mindretal, og som følge deraf kunde han ikke staa som ordfører, og saa skulde jeg overtage dette hverv. Det er en personlig bemærkning altsaa, saa jeg har ikke noget ansvar for at sagen ikke er kommet før.

Saa blev det sagt af statsraaden, at det vilde vække misnøie i Sverige dette, at vi ikke vilde gaa ind paa det og havde forhalet det saa længe. Ja, det kan gjerne være, at det vil det, og det, som jeg først vil sige, er, at jeg synes, jeg vil beklage, at regjeringen har gaaet ind paa denne overenskomst her. Det er det, som jeg først og fremst synes bør beklages. Jeg vil nemlig indrømme, at efterat regjeringen har gaaet ind paa dette, saa er det selvsagt vanskeligere for Stortinget at slaa en streg over det, som regjeringen har gjort. Det maa jeg indrømme, men jeg tager ikke saa meget hensyn til det, at det er afgjørende for mig; men jeg tænker, at der kan være mange, som det er afgjørende for her. Forøvrigt vil jeg have sagt i anledning af en del avisnotiser om, at dette skulde være et politisk nummer, en politisk sag, at det bør ikke blive tilfældet. Dette er ikke en politisk sag og bør ikke være nogen politisk sag. Da det angaar et fremmed land, saa bør det være en sag, som angaar samtlige politiske partier, ikke bare et parti. Ud fra den tanke bør baade debatten her føres, og ud fra den tanke bør der ogsaa tages standpunkt til denne sag. Og det vaager jeg

at sige, at vi har gjort i komiteen, og derfor har komiteen heller ikke delt sig efter de politiske partier her.

Statsraaden søgte at paavise, at denne overenskomst skulde være til fordel for os. Ja, det kan godt være; men jeg har ikke kunnet indse det. Naar vi ser paa den baggrund, som man her maa se denne sag paa, nemlig Karlstadoverenskomsten, saa ved vi allesammen at ved den overenskomst i Karlstad blev denne beiteret, som de svenske lapper nu har her i landet, lagt som et uopsigeligt servitut paa Norges land. Vi havde før fra norsk side bestandig hævdet, at den ret, de har efter lappekodicilen af 1751 til at komme ind over grænsen her, den kunde vi faa væk, vi kunde opsige den kodicil. Det er hævdet med bestemthed af de retslærde, at kodicilen i og for sig selv kunde opsiges, og særlig betydning havde her den omstændighed, at de fordele, som vi skulde havt efter kodicilen af 1751, var gaaet i fløiten derved, at de beitemarker, som havde nogen betydning for de norske lapper, og som altsaa laa i Finland, de var kommet væk fra os, dengang Finland gik over til Rusland; da var vederlaget gaaet, og vi har siddet igjen med ulemperne og uleiligheden af lappekodicilen; vi har mistet det, som skulde været valuta. Det viser sig da ogsaa, at det er et faatal af norske ren, som kommer over paa svensk territorium; det skal dreie sig om en 8000 stykker. Derimod kommer her 80000 ren ind over grænsen til os fra Sverige. Derfor fik vi bare ulemper af dette, og svenskerne var da i Karlstad saa velvillige, at de skulde rette lidtgran paa det. Og det gjorde de ved at sige: vi skal give lidt afkald paa terminen for indflytningen her; vi skal skyde den lidt frem, vi gaar da med paa, at det skal blive den 15de juni, istedenfor at det efter denne lappelov, vi sidst havde, skulde være 1ste mai. Det var det eneste, som blev opnaaet i denne sag i Karlstad, det tror jeg jeg tør slaa fast. Nu kommer de, før denne bestemmelse her er traadt i kraft, og søger at faa plukket væk den ogsaa. For det er i virkeligheden det, det gjælder, naturligtvis. Det er derfor, de kommer her og tager op forhandlinger, for at se at faa rettet paa den termin. De er ikke kommet her for at hjælpe os til at rette paa de andre ting ved denne rettighed, som de her har faaet over landet; nei, det er netop den enkle bestemmelse, som skulde være en liden fordel, det er den, de vil have forandret. Det synes jeg, at den ærede landbrugsminister burde holde sig for øie. Ja, som det altid har været, saa viser det sig her ogsaa, at naar det gjælder forhandlinger med svenskerne, saa har vi bestandig kommet til kort. Saa har det gaaet med denne overenskomst, og saa kommer det til at gaa videre, om vi skal holde paa med disse forhandlinger; det skal vise sig, tænker jeg. Hvad anfører saa landbrugsministeren som grund for, at han kan gaa ind paa dette? Jo, han har fundet ud det, at ved at gaa ind paa disse forhandlinger og faa dem udvidet til at gjælde flere punkter skulde han

faa simpelthen lurt ud af svenskerne noget, som kunde være til nytte senere. Det er igrunden tanken, at svenskerne skulde være saa inderlig snille og velvillige, at de skulde udlevere oplysninger, som skulde være til fordel for os og selvsagt til skade for svenskerne. Ja, det er godt, at her er saa enfoldige folk, at de tror det; men jeg tror det ikke. Noget andet argument er ikke kommet frem her. Og for at opnaa dette, at vi skulde tænke os at faa tag i nogle oplysninger, som bør kunne skaffes fra Sverige, saa skulde vi gaa hen og opgive den eneste vesle, den eneste ørvesle fordel, vi fik vedkommende renbeitet, og sige: ja, det er ikke saa nøie med denne termin 15de juni, vi kan sløife den en stund udover. Ja, det er saa, det kan være koseligt at være snil og godvis, og selv om grannen er vrien og vrang, saa skal man være det. Men saavidt jeg forstod landbrugsministeren, saa havde han nok en tanke om, at det vil igrunden ikke føre til noget dette med forhandlingerne, vi vil nok komme til voldgift alligevel, og da spørges det, hvad det vil virke dette, at vi har sagt, at bestemmelsen om 15de juni-terminen ikke behøver at træde i kraft. Jeg undres, hvad indtryk det vil komme til at gjøre paa dem, som skal afgjøre dette. Har vi ikke paa den maade erkjendt, at det er nødvendigt - og det er det, der spørges om - for de svenske lapper at komme ind før 15de juni? Kan man paa nogen bedre maade erkjende det end netop derigjennem? Man kan vistnok sige, at det ikke skal have nogen virkning, det bliver selvfølgelig sagt; men det nytter ikke at komme med det, faktum er faktum alligevel. Vi har gaaet med paa det og netop derigjennem skaffet bevis for, at det er nødvendigt for dem at komme ind før 15de juni; jeg kan ikke forstaa det paa anden maade.

Saa sagde den ærede chef for landbrugsdepartementet, da han resumerede dette tilslut, at en af hovedgrundene var den forfærdelige fare: tænk, svenskerne kunde komme og forlange voldgift! Ja, kan de ikke komme og forlange voldgift? Er det noget menneske, som er ræd for det? Det har de fuld og hel ret til. Er det ikke det, vi har gaaet ind paa her og godtaget? Kan de ikke gjøre det? Vi maa finde os i det naturligvis, og til det punkt vil det selvsagt komme. Og da mener jeg, at naar den voldgift kommer, saa maa vi gaa ud fra, at det er fornuftige mennesker, disse voldgiftsmænd, som bliver valgt. De maa da være saavidt fornuftige, at de sætter sig ind i sagen, og for at sætte sig ind i denne sag, maa da de folk befare aastedet og se selv, hvad det er det gjælder her. De vil ikke komme til at sidde her nede i Kristiania eller derinde i Stockholm for at afgjøre den ting. De vil selvsagt se sig om; de maa søge oplysninger, eller rettere, ved den ret som ved enhver anden ret maa vedkommende parter skaffe oplysninger: vi maa skaffe de oplysninger, vi kan, og svenskerne de oplysninger de kan. Og saa maa der selvsagt foretages aastedsbefaringer. Derfor er det ikke nødvendigt dette, og heller ikke er det nogen fordel, som statsraaden sagde, at vi ved disse

undersøgelser kunde faa bevist, at der var store strækninger i Sverige, hvor der var mose nok. Er der nogen, som negter os at bevise det, naar der bliver voldgift ogsaa da? Det er der sandelig ikke; det kan ingen negte. Ved forhandlingerne nu skulde vi ogsaa faa bevist, at der er blevet saa meget mere opdyrket jord i Vesterbotten. Ja, hvem kan negte os, om der bliver voldgift, at reise med de folk deroppe i Vesterbotten og skaffe de oplysninger, som vi vil og kan? Er der dokumenter, som vi ved at svenskerne sidder inde med og ikke vi har, kan vi ikke da ved voldgiftsretten som ved enhver anden ret henstille til modparten, at han skaffer de dokumenter? Og gjør han ikke det, saa bliver det fortolket mod ham. Jeg har derfor med mit bedste vett ikke kunnet skjønne, at dette er nogensomhelst fordel for os. Det eneste, som altsaa her skulde være fordel, var, at vi gjennem dette kunde opnaa oplysninger, som vi ellers ikke har eller kan skaffe. Men som sagt, det tror ikke jeg vi kan. Jeg tror ikke, at svenskerne - ja, jeg er vis paa, at svenskerne ikke er saa godtroende, at de leverer ud det, som skal hjælpe os; det gjør de visselig ikke. Derfor er flertallet i komiteen kommet til den slutning, at vi har ingenting imod at vise al velvilje ligeoverfor svenskerne og faa istand disse undersøgelser. Vistnok er det et pengespild, og til nogen synderlig nytte kan det vistnok ikke blive. Men vel, det kan vi gjerne. Men at opgive paa forhaand det, som striden staar om, det gaar vi ikke med paa, det vil vi ikke. Vi har sandelig ikke saa mange gode ting opnaaet ved Karlstadoverenskomsten, at vi har noget at give op efter den. Nu, som jeg begyndte med, saa kjender jeg til det, at mange repræsentanter vil føle sig bundne ved det, som er skeet her af regjeringen, det ved jeg, og det vil jeg sige er en følelse, som kan være naturlig, jeg har ikke noget at sige paa det. I mellemfolkelige forhold er det jo kinkigt, det vil jeg indrømme. Men jeg er forvisset om, at havde det foreligget her, før regjeringen havde taget standpunkt, - Stortinget havde ikke gaaet med paa det. Foreløbig kan jeg slutte med dette.

Vicepræsidenten, hr. Gunnar Knudsen, indtog derefter præsidentpladsen.

C. Berner (komiteens formand): Jeg er vistnok i eftermiddag noksaa upasselig og derfor lidet skikket til at deltage i debat; men jeg finder mig alligevel forpligtet til som medlem af konstitutionskomiteen at sige nogle ord om denne noksaa vigtige sag.

Jeg tror at turde udtale, at da vi fik denne sag i konstitutionskomiteen, saa studsede vi alle ved den og blev mere og mindre ubehagelig berørt af den. Men vi fandt det at være vor pligt at gaa den nøie igjennem og søge oplysninger, som ikke fandtes i propositionen; thi den var jo paa grund af sagens natur meget kortfattet. Komiteen havde derfor konferencer baade med chefen for

landbrugsdepartementet, med udenrigsministeren og med den mand, som kanske er bedst inde i disse ting hos os, nemlig rigsadvokat Kjerschow. Og spesielt jeg for min del har havt en række konferencer med disse mænd. Da vi nu befinder os i et møde for lukkede døre, saa anser jeg mig berettiget til at komme ind paa disse oplysninger, som jeg saaledes har erhvervet. Hvordan er stillingen for øieblikket med hensyn paa renbeitesagen? Jo, vi har loven af 2den juni 1883, som gjentagne gange er blevet fornyet. Efter den skal svenske lapper have ret til at lade sine ren beite her i landet i tiden fra 1ste mai til udgangen af september. Ved Karlstadoverenskomsten blev det fastsat, at den lov af 1883 skulde forblive i kraft yderligere i 10 aar fra 1ste januar næste aar at regne, men med en del ændringer og tilføielser, og deriblandt den, at retten for hvert riges lapper til at lade sine ren beite i det andet rige, alene skal gjælde Tromsø og Nordlands amter i Norge, Norrbottens og Västerbottens län i Sverige. Her blev altsaa beitringsretten fastslaaet til kun at skulde udstrækkes til Tromsø og Nordlands amter, og saa kom til den bestemmelse om, at de svenske lapper som regel ikke skulde kunne flytte ind med sine ren til Norge før den 15de juni, - som regel - idet det blev tilføiet, at under usedvanlige veirforhold skulde en tidligere indflytning kunne finde sted. Nu, jeg skal ikke her opholde mig ved, hvad statsraaden berørte, som forresten er meget rigtigt, at dette "usedvanlige veirforhold" er et noget svævende begreb. Og hvem skal afgjøre, om de er tilstede eller ikke? Men jeg vil fæste opmærksomheden ved det følgende, som giver Sverige "ret til paa egen bekostning at henskyde til afgjørelse af en voldgiftsret, sammensat som nedenfor i artikel 4 nævnt, spørgsmaalet, om og i hvilken udstrækning det maatte være nødvendigt for svenske lapper, selv om ikke usedvanlige veirforhold foreligger, at foretage flytningen til Norge før den 15 juni", og det tilføies, at i det tilfælde skal voldgiftsrettens avgjørelse blive at tage til følge, ubetinget altsaa. Nu er det naturligtvis saa, at det er noksaa eiendommeligt, at før endnu Karlstadoverenskomsten med hensyn paa renbeitesagen er traadt i kraft, reises der krav paa ændringer, det er jo utvilsomt saa, at det er denne 15de juni-termin, som er blevet svenskerne en torn i øinene, og det er den, som man ønsker forandret, og det er derfor, henvendelsene skede til Norge. Det kunde ligge nær at sige som saa: der burde jo da været svaret, at man kunde ikke inklade sig paa nogen forhandlinger om ændringer med hensyn paa denne 15de juni-termin, før Karlstadoverenskomsten overhovedet var traadt i kraft; man fik da vente og se, hvad virkning denne bestemmelse vilde have, inden man optog til drøftelse spørgsmaalet, om det skulde være nødvendigt at foretage ændringer. Man kunde sige, at der ikke vilde være nogen mening i at kræve en voldgiftsrets afgjørelse med hensyn paa denne 15de juni-termin, før overenskomsten overhovedet var traadt i kraft.

Men nu er ulykken den, at det heder i artikel 4: "Tvistemaal angaaende forstaaelsen eller anvendelsen af de til enhver tid mellem rigerne indbyrdes gjældende bestemmelser i denne sag skal, hvis de ikke har kunnet løses ved direkte diplomatiske forhandlinger, afgjøres af en voldgiftsret, bestaaende af 3 medlemmer." Hvis man altsaa her vilde afvise kravet paa fælles undersøgelser og forhandlinger og, naar svenskerne saa vilde bringe spørgsmaalet ind for voldgiftsret, afvise ogsaa Sveriges adgang til at kunne gjøre det paa et tidspunkt saa tidligt, idet det laa forud for, at loven var traadt i kraft, saa vilde det spørgsmaal igjen kunne bringes ind for en voldgiftsret. Og jeg maa sige, at jeg er meget bange for, at voldgiftsretten her vilde dømme, at Sverige havde adgang til at bringe spørgsmaalet om en ændring i 15de juni-terminen ind for en voldgiftsret, saa en protest paa det nævnte fundament tror jeg ikke vilde føre til noget.

At Sverige vil, hvis fælles undersøgelser og forhandlinger bliver afslaaet fra norsk side, bringe spørgsmaalet ind for voldgiftsret, det kan der efter de oplysninger jeg har faaet ikke være spor af tvil om. Det er saa, som statsraad Aarrestad sagde nu nylig, at svenskerne føler sig - jeg vil ikke sige bare skuffet men ligefrem narret eller luret med hensyn paa denne 15de juni-bestemmelse. Det er sagt mig af svenske mænd i fremtrædende stilling, at de svenske forhandlere inde i Karlstad de var ikke inde i disse ting, og derfor var de dumme nok til at gaa med paa denne 15de juni-bestemmelse. Og det har de da ogsaa faaet høre ondt nok for bagefter, saa at den svenske regjering nu under presset af denne misnøie, som er opstaaet, føler sig nødt til under forudsætning af, at her ikke kan blive foretaget fælles undersøgelser, at kræve øieblikkelig en voldgiftsafgjørelse med hensyn paa spørgsmaalet. Jeg vil forresten, siden jeg er kommet ind paa dette, lægge til, at de svenske forhandlere i Karlstad havde meget store betæneligheder ved denne betemmelse om 15de juni-terminen. De var alt andet end tilbøielige til at gaa med paa den. Det var først efter meget lange forhandlinger, at bestemmelsen kom ind. Men de satte som udtrykkeligt vilkaar dette, som altsaa er kommet ind i slutningen af artikel 2 punkt 3 angaaende adgangen til at kunne bringe spørgsmaalet om forandringer med hensyn paa 15de juni-bestemmelsen ind for en voldgiftsret.

Hr. Grivi lod i begyndelsen af sin tale den bemærkning falde, at det har jo gjentagende været hævdet fra norsk side, at denne første kodicil til grænsetraktaten af 7/18 oktober 1751, at den kunde opsiges. Ja, det er nok saa, at den paastand gjentagne gange er fremkommet fra norsk side. Og derfor har det jo ogsaa stadig hedt i loven af 2den juni 1883 og dens gjentagelser tilslut: "Er ikke inden udløbet af denne tid" - hvori loven altsaa skulde gjælde - "ny fælles lov blevet antagen i begge riger, skal 1ste tillæg eller kodicil til traktaten af 7/18 oktober 1751, som medens nærværende lov er gjældende, ikke kommer

til anvendelse, atter træde i kraft. Herved er dog intet afgjort med hensyn til spørgsmaalet om, hvorvidt noget af rigerne har ret til at fratæde denne kodicil." Denne sidste tilføielse den er kommet efter krav fra norsk side. Men svenskerne har aldrig villet indrømme det der, og fordi om det fra norsk side er blevet hævdet, at kodicilen kunde opsiges, saa er jo dermed ikke spørgsmaalet løst. Og hvis det skulde komme dertil, at spørgsmaalet for alvor kom op og svenskerne da f.eks. krævede det bragt ind for en voldgiftsdomstol, saa tror jeg, at det vilde være meget tvilsomt, om voldgiftsdomstolen vilde give den opfatning, som har været udtalt fra norsk side, ret i det stykke. Jeg siger dette efter hvad jeg har hørt fra meget kyndige mænd om den ting. Jeg har villet sige dette her, siden hr. Grivi bragte det frem. Men den har jo i virkeligheden denne hr. Grivis bemærkning om kodicilen ingen betydning lige overfor det nu foreliggende spørgsmaal. Thi vi maa jo nu stille os paa det fundament, som er givet ved Karlstadoverenskomsten angaaende renbeitningen, og der heder det i art. 1:

"Begge riger forpligter sig af humane hensyn til vedblivende at taale, at hvert riges flytlapper i den udstrækning, som fra gammel tid af har fundet sted, nyder de rettigheder i det andet land, som omhandles i 1ste kodicil til grænsetraktaten af 7de/18de oktober 1751, hvilken kodicil ikke noget af rigerne vil gjøre krav paa ensidig at opsige."

Det er jo stillingen, som den for øieblikket er. Det var paa udtrykkeligt krav fra de norske forhandlers side, at de ord kom ind "som fra gammel tid af har fundet sted". Svenskerne vilde nemlig der havt ind et andet udtryk, som vilde have refereret til, hvad der har fundet sted ogsaa i de senere aar. Men det fik vi heldigvis hindret. For der er der ogsaa et punkt, hvor man paa norsk side har været uforsigtig. Efter hvad jeg har faaet oplyst, specielt fra lagmand Kjerschow, saa har man været nok saa slap paa norsk side i at tillade de svenske lapper med hensyn paa det terræn, som de belægger, at brede sig mere og mere - og ligedan med hensyn paa tiden. Det er derfor af vigtighed, at der her refereres til, hvad der fra gammel tid af har fundet sted. Men se, herom kan der naturligvis være tvist, og derfor havde hr. statsraaden visselig ret i, at det kunde være ønskeligt at faa dette nærmere præciseret. Men, for at det skal kunne ske og ske til fordel for Norge, saa er der absolut nødvendigt, at der bliver foretaget indgaaende undersøgelser med hensyn paa, hvad der virkelig fra gammel tid, fra kodiciltiden af, og i de nærmeste tider efter har fundet sted, for det er jo det, man skulde se at faa bragt paa det rene. Jeg mener som statsraaden, at stillingen er den, at vi maa regne med, at svenskerne, om ikke man her kommer til overenskomst, straks vil bringe sagen frem for voldgiftsdomstolen, og jeg kan ikke nægte for, at hvis det skulde ske, uden at nærmere undersøgelser havde fundet sted, saa vilde vi komme til at staa meget uheldigt ligeoverfor

voldgiftsretten. Idet jeg igjen refererer til oplysninger, som jeg har faaet særlig fra hr. lagmand Kjerschow, vil jeg pege paa at der fra norsk side, og visselig med god grund kan hævdes, baade at man i Sverige har truffet en række foranstaltninger som har drevet lapperne længer og længer væk fra kysten ved Bottenhavet og indover i landet og derved ogsaa drevet dem mere og mere over paa norsk territorium, og at man planmæssig i Sverige har søgt at bevare noksaa store beitesmarker der ved istedetfor at udnytte dem at lade de svenske lapper gaa over paa norsk grund, med andre ord, at man paa svensk side kunde træffe saadanne dispositioner med hensyn paa de svenske beitesmarker, at det - ihvertfald ikke i den udstrækning, som det hidtil har fundet sted - vilde være nødvendigt for de svenske lapper at belægge norsk terræn. Men man kan have den mening, og man kan ogsaa sige, at man har gode grunde for den; men det er ikke det samme som at kunne irettelægge tilstrækkeligt bevis derfor ligeoverfor en voldgiftsdomstol. Selv en paa dette felt saa sindig mand som lagmand Kjerschow har erklæret for mig, at han har den bestemte overbevisning, at hvis man faar nøiagtige aastedsbefaringer - og det kan jo ikke negtes efter forudsætningerne her - saa skal det kunne godtgjøres, at man uden ulempe fra svensk side kan træffe andre dispositioner, end de, som hidtil har været gjort, hvorved der vil blive rimelig adgang for de svenske lapper til at udnytte de svenske beitesmarker og spare de norske. Men han har lagt til, at uden saadanne aastedsbefaringer og vidneforklaringer vil dette ikke kunne dokumenteres paa en saadan maade, at det med nytte kan bruges ligeoverfor en voldgiftsdomstol. Hr. Grevi udtalte - hvad jeg ogsaa har hørt bemærket af ham i konstitutionskomiteen: "Er der nogen, som tror paa, at man ved saadanne fællesundersøgelser virkelig skal faa frem oplysninger af denne art? Tror man, at man kan faa luret slige oplysninger ud af svenskerne til fordel for Norge?" Ja, jeg vil jo i den anledning henviser til, hvad de foreløbige forhandlere udtrykkelig har fastslaaet, at her skal finde sted afhørelse af vidner, terrænbefaringer o.s.v. og "begge riger forpligter sig til at paalægge sine respektive offentlige tjenestemænd at gaa kommissærerne tilhaande med tilveiebringelse af oplysninger og forøvrigt at bistaa dem". Nu gaar jeg ud fra, at de mænd, som fra norsk side maatte blive opnævnt til at deltage i saadanne undersøgelser, vil være mænd, som paa forhaand er adskillig inde i disse ting, og som har nøie rede paa hvad det gjælder at faa oplyst, og som derfor ogsaa vil stille sine krav i denne henseende ligeoverfor de svenske forhandlere, og da tror jeg nok, de svenske forhandlere efter de her vedtagne forudsætninger vil have meget vanskeligt for at negte at efterkomme saadanne anmodninger om undersøgelser paa de og de steder om de og de ting og ligedan med hensyn til udlevering af dokumenter. Hr. Grevi sagde, hvorfor skal vi være ræd for voldgift? Nei, vi skal ikke være ræd for voldgift, men vi skal være ræd

for at maatte gaa til en voldgiftsavgjørelse, før vi er saaledes rustet til at møde op ved en saadan afgjørelse, som vi kan blive gennem undersøgelse. Hr. Grivi sagde, at voldgiftsdomstolen maatte da sætte sig ordentlig ind i sagen, maatte befare aastedet. Ja, jeg har ikke saa megen tro paa, hvad en saadan voldgiftsdomstol vil kunne faa ud ved befarings. Et er, hvad mænd, som paa forhaand er vel inde i disse ting og som ved, hvad det gjælder, hvad de kan faa frem, noget ganske andet, hvad medlemmer af en saadan voldgiftsdomstol kan udrette i det stykke. Saa sagde hr. Grivi videre: parterne, de maa skaffe oplysninger og fremlægge dem for voldgiftsdomstolen, og voldgiftsdomstolen maa da høre paa, hvad der saaledes bringes frem; og han lagde endvidere til, at den ene part maatte kunne rette opfordring til modparten om at komme frem med det og det dokument. Hvad nu det første angaar, om at parterne maa skaffe oplysninger, saa faar de naturligvis gjøre det; men nu er ulykken den, at de oplysninger, som skulde kunne gjøre nytte ligeoverfor voldgiftsdomstolen og paavirke dens afgjørelse, dem kan man ikke faa uden ved først at foretage de her omhandlede undersøgelser. Og de undersøgelser er af den art, at man kan ikke faa dem foretaget uden at blive enig med den anden part om det, med mindre det bliver fællesundersøgelser. Man maa da ikke indbilde sig, hvis sagen skal gaa til afgjørelse af voldgiftsdomstol, at svenskerne vil tillade norske mænd som f.ex. lagmand Kjerschow, som jeg antager har været paatænkt her ved de eventuelle forhandlinger, at reise ind paa svenskernes territorium og foretage undersøgelser og examination af folk; det maa man ikke indbilde sig. Saa stillingen bliver den, at hvis man uden videre skal gaa til afgjørelse ved en voldgiftsdomstol, saa vil vi staa meget daarlig rustet, det er sagen. Med hensyn til den bemærkning om at man jo kunde henstille eller kræve af modparten, at den skulde komme frem med det og det dokument, som man troede vilde give oplysning til fordel for Norge, saa vil jeg sige, at ét er, at man kan have formodning om, at der eksisterer et saadant dokument, et ganske andet bestemt at kunne paapege det og kræve det fremlagt og om et saadant krav vil blive efterkommet, er vel meget tvilsomt. Men saa er det ogsaa dette, som blev nævnt af statsraaden, og som jeg maa sige, jeg er fuldstændig enig i, at hvis vi afslaar at gaa til disse fællesundersøgelser og resultatet saa bliver som man med sikkerhed kan forudsætte, at svenskerne bringer spørgsmaalet ind for en voldgiftsdomstol, saa synes jeg, at vi staar i et uheldigt lys; da ser det ud, som om man fra norsk side var ræd for at faa spørgsmaalet belyst gennem de undersøgelser, man her opfordres om at gaa til; det vilde ikke bringe os i nogen gunstig stilling ligeoverfor voldgiftsdomstolen. Saavidt jeg forstod en ytring af hr. Grivi, mente han, at hvis man gik med paa disse undersøgelser og forhandlinger saa vilde det være en indrømmelse paa forhaand af, at det vist ikke var rigtigt

og retfærdigt med denne 15de juni-termin; jeg forstod ytringen saa. Men det kan jeg ikke erkjende, jeg vil tvertimod sige, at naar man gaar til disse undersøgelser paa de forudsætninger, som her udtrykkelig er vedtaget af parternes foreløbige forhandlere, saa viser det, synes jeg, at man fra norsk side har meget god samvittighed i det stykke, at man slet ikke er bange for at gaa til de undersøgelser, at man ønsker dem, fordi man mener derigjennem at kunne irettelægge, at den norske opfatning i dette stykke er vel begrundet. Og jeg tror ikke, at det kan benægtes, at naar man sammenligner det oprindelige krav fra svensk side med det, som nu foreligger som opgaven for disse fælles undersøgelser og forhandlinger, saa er der jo betydningsfuld forskjel. Svenskerne vilde jo fra først af kun have optaget til undersøgelse dette spørgsmaal, om det ikke var nødvendigt for de svenske lapper at komme ind paa norsk grund før 15de juni. Men i de forudsætninger, som er indtaget i propositionen - det er en hel række, det er 8 forskjellige punkter - er der jo optaget som gjenstand for undersøgelserne og forhandlingerne en række spørgsmaal, som netop sigter paa at faa bragt paa det rene, at hvad der her fra norsk side har været hævdet baade med hensyn til nødvendigheden af for de svenske lapper at komme ind i Norge, i hvilken udstrækning med hensyn til terræn og i hvilken udstrækning med hensyn til tid, - at den norske opfatning i dette stykke er rigtig. Det er jo i visse henseender noksaa eiendommeligt, at svenskerne har gaaet med paa dette. Men hvorfor har de gjort det? Det tror jeg at burde sige nogle ord om. Efter hvad der er mig meddelt, saa er grunden den, at det fra norsk side blev gjort til absolut betingelse. De norske forhandlere, Kjerschow og Vogt, drev tilslut efter noksaa langvarig modstand fra svensk side dette igjennem. Hva der medvirkede i høi grad til, at svenskerne tilsidst akcepterede det, det var visselig det ræsonnement, at gaar vi med paa dette og derved faar disse undersøgelser sat iverk, saa opnaar vi - thi det var modkravet fra den anden side - at 15de juni-bestemmelsen foreløbig ikke træder i kraft. Det har antagelig været deres motiv. Men sikkert er det, at de undersøgelser, som der er taget sigte paa ved forudsætningerne navnlig i punkterne 1, 2 og 3, det er ting, som det vil være af den største interesse for Norge at faa oplyst.

Som jeg sagde i begyndelsen af min tale, saa er dette ingenlunde nogen behagelig sag, det er klart; men jeg tror, at man her ganske rolig og nøgternt faar se stillingen, som den er, og da kan jeg ikke komme til andet resultat end, at naar vi veier mod hinanden fordelene og skaden, saa er der overvægt med hensyn til fordelene, idet vi ved ikke at gaa med paa disse undersøgelser efter min bestemte opfatning udsætter os for øieblikkelig at se spørgsmaalet indbragt for en voldgiftsdomstol uden at staa fra norsk side tilstrækkelig rustet overfor den. Derfor finder jeg efter omstændighederne at maatte anbefale propositionen, som den foreligger.

Chr. Knudsen: Ud fra min samfundsopfatning som socialdemokrat kunde det for mig synes rigtigt humanitært seet og privateiendomsretslig seet at slutte mig til regjeringens proposition. Det er unægtelig saa, at i dette spørgsmaal gjælder det en videre indgriben i den private eiendomsret for dele af befolkningen i Tromsø og Nordlands amter, - en videre indgriben end den, som nu kan ske efter Karlstadtraktaten.

Hr. præsident! Der er kommet anmodninger til mig her fra flere repræsentanter om at foreslaa udsættelse, og hvis det er den almindelige opfatning i forsamlingen, vil jeg gjerne gaa med derpaa. Jeg selv behøver, antager jeg, en halv times tid.

Præsidenten: Præsidenten vilde anse det heldigst, at repræsentanten fuldførte sit foredrag iaften. Det var da præsidentens mening at konferere nærmere med præsident Berner om, hvad man saa skal gjøre. Men under alle omstændigheder vil jeg anse det heldigst, at repræsentanten nu fuldender sit foredrag.

Malm: Kunde ikke repræsentanten udsætte sit foredrag, og vi gaa til afgjørelse af sagen? Det tror jeg vilde være det heldigste.

Chr. Knudsen: Hr. Malms udtalelse formoder jeg var spøgefuld; men det forekommer mig, at det ikke egentlig passer i denne sag at være spøgefuld.

Malm: Det var mit fulde alvor.

Chr. Knudsen: Hvis det var hr. Malms fulde alvor, da kan jeg ikke skjønne, at hr. Malm vil virkelig med alvor kunne deltage i afgjørelsen af denne sag. Jeg skal imidlertid efterkomme præsidentens anmodning og fortsætte mit foredrag.

Altsaa, ud fra min samfundsopfatning kunde det ligge nær for mig at slutte mig til regjeringens proposition. Men der er nu en anden side ved denne sag. Jeg maa for det første sige mig selv, at dette nomadeliv, hvorom der handles baade i denne proposition, som foreligger, og i de forhandlinger, som skal foregaa, er ikke foreneligt med moderne kultur, og da er det klart, at jeg ikke kan være med paa skridt, hvorved der sigtes til ikke bare at opretholde, men endogsaa at udvide dette nomadeliv. Jeg vil da først sige, hvad angaar punkt 1 i propositionen, som skulde være en indrømmelse til Norge ved disse forhandlinger, at jeg kan ikke skjønne i det hele taget, i hvilken retning den indrømmelse gaar. Thi det, at de svenske kommissarier har gaaet med paa ogsaa at undersøge, hvorvidt og i hvilken udstrækning det er nødvendigt for svenske lapper at komme med sine ren ind i Norge allerede før 15de juni, det kan jeg ikke skjønne er en indrømmelse; thi hvis det skulde være en indrømmelse, saa maatte der

ialfald være sagt noget ganske andet og mere, end der siges i dette punkt. Man skal huske paa, at der som intimation til det program, som her er opsat for forhandlingerne, udtrykkelig staar, at "paa grundlag af første kodiciel til grænsetraktat af 1751 og konventionen af 26de oktober 1905 skal undersøges," altsaa paa grundlag af den gamle kodiciel skal det undersøges. Men da er det klart, at det vilde ikke være nogen særdeles fordel for Sverige, om det skulde fremlægge det materiale, som det formodes at have, og som skulde godtgjøre, at de svenske lapper ikke behøver at komme til Norge med sin ren før 15de juni, at de har renbeite nok selv. Det kan ikke være nogen fordel for dem at fremlægge dette under underhandlingerne for de norske forhandlere. Man maa ogsaa være opmærksom paa, at hvis de havde et saadant materiale, - f.eks. karter, hvor der særlig var udtegnet disse renbeitestrækninger, som de selv havde, eller lignende, - og forelagde det for de norske forhandlere, saa vilde jo Sverige dermed have givet en kommende voldgiftsret materialer i hænde til at kunne fradømme dets lapper retten til i det hele taget at komme forbi Karlstadtraktaten med hensyn til at komme ind i Norge med sine ren før 15de juni. Da vilde de selv have leveret en kommende voldgift midler ihænde, saa de maatte miste den ret, om de ellers troede de havde den. Det er jo klart som dagen, at naar man ved, at Sveriges krav paa forhaand udelukkende er at faa lov til at benytte norske renbeiter saa tidlig som muligt, helst fra 1ste mai, kanske tidligere, og naar saa de norske forhandlere, hvad jeg formoder maa være deres opgave, paa ingen maade kan gaa med paa dette krav, men er nødt til at staa fast paa, hvad Karlstadoverenskomsten foreløbig indeholder, saa vil Sverige ikke opnaa dette kravs gennemførelse ved forhandlingerne, det er givet; men da - det har lagmand Kjerschow konstateret i konstitutionskomiteen, præsident Berner har konstateret det her iaften, og det er ogsaa til overflod konstateret af landbrugsministeren, - vil Sverige forlange voldgift med en gang, hvis de ikke opnaar sit krav gennemført ved forhandlingerne, og jeg gjentager at det kan ikke være muligt for de norske forhandlere at imødekomme deres krav. Sverige vil altsaa gaa til voldgift og forlange den øieblikkelig, det er konstateret, naar de ikke opnaar hvad de tilsigter ved forhandling. Som sagt, hvis Sverige er forberedt paa dette, hvorledes skulle det da gaa hen og udlevere det materiale, som de muligens er i besiddelse af, og som absolut vil sætte dem i den stilling, at en voldgift maatte fradømme dem ret til dette krav, kan nogen tro det? Jeg kan ikke tro det paa nogen maade, det er mig umuligt at kunne paa nogensomhelst maade forene det med sund fornuft at svenskerne skulle kunne gaa saa langt. Men præsident Berner var inde paa et punkt vedrørende denne sag, som jeg ikke kan undlade at komme nærmere ind paa. Jeg vil sige, at hvad der opnaaedes i Karlstad, det var sandelig ikke meget; men det var dog noget, og det var ganske naturligt, at vore norske

forhandlere under de foreteelser, som da stod for haanden i 1905, ikke kunde i det hele taget stille sterkere krav eller foretage noget agressivt skridt mod Sverige paa dette omraade; det var en naturlig ting at de ikke kunde gjøre det. Men er det dermed givet, at Norge skal opgive ethvertsomhelst krav paa at faa dette forhold med Sverige til at ophøre? Og jeg vil føie til, er det fastslaaet i Karlstadtraktaten, at dette mellemværende paa renbeitningens omraade mellem Norge og Sverige, - er det fastslaaet i Karlstadtraktaten, at det kan vi ikke blive kvit? Jeg tror ikke det. Jeg har forsøgt at læse Karlstadtraktaten saa grundig, som det har været mig muligt; men jeg har ikke faaet ud af den, at det er fastslaaet, at dette skal vare til evig tid - dette forhold mellem Norge og Sverige angaaende denne renbeitingen. Og er det ikke det, hvad maa saa være vor opgave som normænd i dette spørsmal? Jeg skulde tro at opgaven fra vor side maa være, inden de 10 aar er tilende, da Karlstadtraktaten og med den loven af 1883 er gjældende, at opsiges dette mellemværende, denne gamle kodiciel angaaende grænsetraktaten med Sverige. Det maa være Norges opgave. Og jeg vil i den anledning faa lov at paavise, hvad meningen derom har været her i Norges storting tidligere. Den komite, som forberedte indstillingen til opnævnelse af den hemmelige, blandede kongelige parlamentariske kommission i 1897, der skulle tage under behandling dette spørsmal, den siger i sin indstilling: "Komiteen vil om kommissionens mandat udtale følgende: Efter hvad komiteen har bragt i erfaring, maatte det, saaledes som lappesforholdene nu har udviklet sig, ubetinget være det heldigste for Norge, om en flytning - af lapperne fra det ene rige til det andet - kunde ophøre. Medens nemlig en ganske betydelig mængde svenske ren beiter her i landet om sommeren, er det kun et faatal af norske lappers ren, som beiter i Sverige om vinteren. Vistnok skal der være lidet vinterbeite for ren i Tromsø amt; men antallet af norske lappers ren i dette amt er nu saa ringe, at beitet antagelig vil være tilstrækkeligt for disse. Saavidt vides, flytter ikke norske lapper fra dette amt ind til Sverige med sine ren om vinteren. Derfor bør det efter komiteens mening først og fremst tages under overveielse, om det nuværende forhold, at lapperne flytter landene mellem med sine ren, overhovedet bør opretholdes for fremtiden". Dette var komiteindstillingen i 1897 som blev vedtaget af Stortinget, hvorefter den blandede kongelige parlamentariske kommission af 1897 blev opnævnt. Jeg bliver nu nødt til at se paa, hvad denne kommission har irettelagt. Jeg skal ikke være vidtløftig, men kun pege paa de punkter, som jeg mener taler for, og som enhver kan overbevise sig om, taler for, at dette forhold, som har bestaaet mellem Norge og Sverige, kan opsiges. Kommissionen godtgjør dette paa flere punkter. Kommissionen siger i 4de afsnit, eller rettere sagt, den opkaster det spørsmal: "Er lappernes overflytning efter

første kodicil til grænsetraktaten af 1751 en gjensidig (uopsigelig) ret for Norge og Sverige, eller er den kun et folkeretsligt præcarium? - det vil sige en brugsadgang, der kan tages tilbage naarsomhelst." Og kommissionen svarer selv derefter: "At overenskomsten maa være at forstaa paa sidstnævnte maade" - altsaa som opsigelig - "antages med tilstrækkelig tydelighed at fremgaa af kodicillens § 30. Naar det nemlig i denne paragraf staar, at overflytningerne ingenlunde er saaledes at forstaa, at det ene rige derved tilstaaes nogen rettighed af hvad navn det være kan ind over grænsen i det andet rige, men at der kun handles om en "tolerant og resiproque føyelighed", saa er det vanskeligt for ikke at sige umuligt at skjønne, hvad denne reservation, som man har fundet det "fornøden at declarere", og det i en udførlig slutningsparagraf, skulde betyde, om ikke meningen netop var den, at overflytningerne skulde være et forhold, som kun skulde bestaa, saalænge ethvert af de to riger fandt det stemmede med sin interesse." Efterat kommissionen har gjort endel reflektioner herover og undersøgelser, heder det videre: "Tænker vi os imidlertid, at overflytningen ifølge lappekodicillen ikke var bestemt at være et folkeretsligt præcarium (en "tolerantz" og gjensidig "føyelighed") men en gjensidig ret for Norge og Sverige, saa opstaar det spørgsmaal, om denne ret for nogen af staterne er bortfaldd ved senere begivenheder eller ved forandrede omstændigheder"; og kommissionen svarer yderligere herpaa, idet den henviser til forholdet med Rusland, efterat Finland er overgaaet til Rusland, og til at i virkeligheden den gamle codicil gjaldt Finland. Der gjøres rede for, og kommissionen anfører, "at Rusland var i sin gode ret, da det i 1852 spærrede den finske grænse for de norske flyttlapper." At det gamle forhold var opretholdt efter 1809 og til 1852 kan kun betragtes som noget taalt". De i 1809 indtraadte begivenheder var afgjørende. "Norge stod i 1809 fuldstændig frit og ubundet i saa henseende", siger kommissionen, og længere ude fortsætter den: "Der opstaar da det spørgsmaal, om Norge i 1809 havde været berettiget til at spærre grænsen ogsaa ligeoverfor Sverige;" - man maa nemlig huske paa den skete grænsespærring mellem Norge og Finland, - og kommissionen svarer efter endel reflektioner: "Da det oprindelige vederlagsforhold saaledes ved Finlands afstaaelse fuldstændig forrykkedes til skade for Norge, saa kan det ikke være tvivlsomt, at Norge i 1809 havde været berettiget til at spærre grænsen ogsaa for de svenske lappers renbeitning her i landet." "Der kan spørges", siger kommissionen atter igjen længere ude, "om Norge ved sin senere optræden har forspildt den ret, som det i 1809 havde til at spærre grænsen for de svenske flyttlapper", og derpaa svarer den efter at have gjort endel reflektioner derom og henvist til forskellige udtalelser: "I henhold hertil kan der ikke reises nogen begrundet indvending mod, at Norge indtil nu har bevaret den ved Finlands afstaaelse vundne ret til at spærre

grænsen for de svenske flytlapper". "Indtil nu". Følgelig har Norge denne ret til idag og vel ogsaa videre herefter.

Naar vi har liggende et materiale som denne kommissionsindstilling, som vi kan irettelægge ved en voldgift, er det klart, at de voldgiftsretsmedlemmer, som Norge i henhold til Karlstadtraktaten maatte opnævne i tilfælde af, at Sverige forlanger voldgift, maa være kjendt med dette verk, og jeg kan endogsaa tænke mig, at den mand, som har været med paa at udarbejde denne kommissionsindstilling, vil være den rette til at være vor mand i denne voldgift. Naar han kan irettelægge saadanne dokumenter som dette her, saa vil jeg spørge: Tror da nogen, at en voldgift vilde i det hele taget kunne gaa Norge imod? I saa fald kan man jo simpelthen fremsætte den trussel: Vel, saa opsiger vi den gamle kodiciel til grænsetraktaten; vi opsiger den i henhold til den ret, vi mener at have ifølge denne kommissionsindstilling, som er udarbejdet af den kommission, der var opnævnt i 1897. Hr. præsident Berner sagde, at i saa fald skulde ogsaa dette spørgsmaal i henhold til Karlstadtraktaten undergives voldgift. Ja vel, det skal det naturligvis; men hvis det er muligt at komme forbi dette forhold, faa en ende paa det forhold med Sverige om denne renbeitningen, er det klart, at vi ikke kommer forbi det paa nogen anden maade end ved hjælp af en saadan voldgift. Vi vil ikke kunne komme forbi det ved forhandling. Ved en forhandling vil vi kanske yderligere fastslaa dette forhold; men vi vil aldrig i verden kunne nærme os til at faa forholdet til at ophøre.

Der er tale om, at en saadan forhandlingskommission som den, der er foreslaaet i propositionen, maatte befare disse strækninger og ganske nøie undersøge dem. Ja vel, det er klart. Men maa ikke ogsaa en voldgiftsret gjøre det samme? Det synes givet og naturligt, at hvis den skal kunne bedømme, om i det hele taget Sverige behøver at komme ind i Norge med sine ren før 15de juni, saa maa den befare strækningerne. Voldgiftsretten kan ikke afgive nogen kjendelse, før den har befaret strækningerne - det er en umulighed. Men ogsaa den voldgiftsret, som i tilfælde skulde dømme om, hvorvidt dette fællesskab kan opsiges fra en af parternes side eller ikke, maatte befare strækningerne. Thi det er ganske naturligt, at den maatte høre udtalelser fra beboerne af grænsedistrikterne, og da maatte den befare dem. Den maatte samtidig med at høre udtalelser fra dem ogsaa undersøge forholdene paa stedet i grænsedistrikterne.

Ud fra dette mener jeg, at opgaven for Norge saa langt fra skulde være den at gaa med paa en kommission og samtidig opgive det lille, som vi vandt i Karlstad, at opgaven fra norsk side snarere skulde være at studere nøie de forhold, som vedrører denne sag for derefter at foretage endelig opsigelse, for at kunne have dette spørgsmaal tilendebragt og afgjort, inden de ti aar var omme. Hvad vi taber ved en voldgift, i tilfælde voldgiften vil gaa os imod, specielt ligeoverfor

Karlstadtraktaten, er dette, at de svenske lapper kan komme ind i Norge før den 15de juni - men dog ikke før den 1ste mai -, altsaa at denne bestemmelse i Karlstadtraktaten kan blive ophævet; det er det, vi taber ved en voldgift. Men det er netop akkurat det samme, som propositionen paa forhaand opgiver uden videre. Thi i henhold til det program, hvorpaa forhandlingerne skal ske, saa skal denne bestemmelse i Karlstadtraktaten ikke træde i kraft - og ikke alene det, men den skal være ude af kraft, saalænge forhandlingerne foregaar, og indtil de er tilendebragt, eller - om en af parterne ophæver forhandlingerne, træder ud af forhandlingerne - 1 1/2 aar, efterat dette ophør af forhandlingerne har fundet sted. Det vil sige det samme, som at Sverige har regnet ud: paa 1 1/2 aar skal vi kunne klare at faa afgjort en voldgiftsdom i dette spørgsmaal. Svenskerne har altsaa forbeholdt sig ved hjælp af dette program for forhandlingerne, at det punkt i Karlstadtraktaten om indrykning af svenske lapper med sine ren før den 15de juni skal være sat ud af kraft, indtil de har faaet en voldgiftsdom. Vor ret opgiver vi paa forhaand ved at gaa med paa denne overenskomst om forhandling. Men det er ikke bare det, at vi paa forhaand ved denne forhandling opgiver det, som vi i det allerhøieste kan tabe ved en voldgiftsdom: men der melder sig her et andet spørgsmaal, og det er det: Hvis det er muligt for os i det hele taget, om vi kan tænke os muligheden af, at det, vi paa dette omraade vandt i Karlstad, skal vi ved hjælp af det materiale, vi allerede besidder - specielt i den kongelig-parlamentariske kommissions indstilling - kunne hævde ved en voldgiftsdom; hvad sker saa ved denne forhandling, om den ikke fører til et for Norge heldigt resultat? Jo, da sker det, at idet vi paa forhaand har opgivet det, vi vandt i Karlstad, saa er det for en kommende voldgiftsdomstol blevet et argument mod Norge med hensyn til i det hele taget at kunne hævde Karlstadtraktaten fremtidig, og dette argument har vi frivillig overgivet i Sveriges hænder ved at gaa med paa den foreliggende proposition. Jeg maa jo spørge mig selv, om denne sag virkelig har saa lidet værd, eller rettere, om det i Karlstad vundne i denne sak har saa lidet værd, at vi skal opgive det paa forhaand eller give Sverige et argument i hænde for ved en dom at faa det opgivet. Har det saa lidet værd? Jeg tror ikke, at det har saa lidet værd. Men jeg maa sige, at jeg forbauses over, at regjeringen selv har ment at værdsætte det, vi vandt i denne sag i Karlstad, til saa lidet, at den virkelig paa forhaand har kunnet gaa med paa at opgive det uden at anvende voldgift. Og voldgift er dog netop det, som der nu i alle lande søges at arbeide hen til, for ved hjælp af den at faa afgjort alle mulige tvistemaal, som kan opstaa mellem folkene. Jeg tilstaar, at det er mig i det hele taget ufatteligt, at regjeringen har kunnet værdsætte det i Karlstad vundne i denne sag saa lavt og saa lidet, at den allerede paa forhaand ved en foreløbig forhandling med

Møde for lukkede dører, Stortinget 18. juli 1907

svenske kommissærer har kunnet opgive det. Jeg begriber ikke, hvorledes det egentlig har kunnet gaa til, at regjeringen har gaaet med derpaa.

Præsidenten (Gunnar Knudsen): Der er nu 9 talere indtegnet, og præsidenten vil da indhente Stortingets afgjørelse, hvorvidt forhandlingerne skal fortsætte eller ikke. Der er, efter hvad jeg har bragt i erfaring, delte meninger herom. Fra min side skal intet være til hinder for at fortsætte, og jeg ønsker det helst. Jeg har undersøgt hos stenograferne, og fra deres side er der heller intet til hinder for at fortsætte under forudsætning af, at vi bliver færdig i denne uge, hvad der jo er al udsigt til. Der er nu fra flere sider holdt saa udtømmende foredrag, at man skulde kunne gaa ud fra, at de indtegnede talere maatte kunne fatte sig i korthed.

Castberg: Jeg vil faa lov til at gjøre opmærksom paa, at jeg flere gange under debatten nu i det sidste har tallet de repræsentanter, som er tilstede, og det har ikke nogen af de gange, jeg har tallet, været paa langt nær det grundlovmæssig foreskrevne antal repræsentanter i salen.

Præsidenten: Præsidenten har ikke været opmærksom paa det.

Castberg: Det tyder for mig paa, at man nu efter at have siddet i langvarige møder for- og eftermiddag er saa sliten, at man orker ikke at følge med mere i diskussionen, og det gjælder dog virkelig en betydningsfuld sag. Af hensyn til sagen vil jeg paa det indstændigste henstille, at vi nu slutter forhandlingerne.

Saba: Jeg vil ogsaa henstille, at man nu slutter. Der er mange talere indtegnet, og jeg har ogsaa tænkt at skulde faa ordet i denne sag.

Præsidenten: Stortinget faar afgjøre sagen.

Votering:

Med 75 stemmer besluttedes det, at forhandlingerne skulde stanse.

Præsidenten: Præsidenten vil da foreslaa, at den videre behandling af denne sag og behandlingen af de øvrige paa dagsordenen gjenstaaende sager udstaar til imorgen formiddag kl. 10.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Mødet hævet kl. 23.05.
